

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมประเพณีชักพระ
และการทอดผ้าป่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี
Cultural Tourism to Promote the Chak Phra Tradition
and Thod Pha-Pa Festival Surat Thani Province

พระมหาโยธิน มาศสุข, พระมหาประทีป เขมจารี, พระมหาอดิศักดิ์ ฉีดอิม,
พระมหาอภิพงศ์ คำหงษา, ทิพนาศ เศวตวรโชติ, แสงสุรีย์ ทองขาว
Phramaha Yothin Massuk, Phramaha Pratin Kemmajaree,
Phramaha Adisak Cheed-im, Phramaha Ahipong Khamhongsa,
Tippamas Sawetvorachot, Saengsuri Thongkhao
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus
E-mail: yotin.mas@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการศึกษาทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ซึ่งผสมผสานทั้งภูมิปัญญาดั้งเดิม วิถีชุมชน สภาพสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการดำเนินชีวิตของผู้คน และเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ตามไปด้วย อาทิเช่น ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม หัตถกรรม อาหาร ศิลปะ ภาษา รวมไปถึงสถาปัตยกรรม ประติมากรรมอีกด้วย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นอีกจังหวัดหนึ่งทางภาคใต้ของไทย ที่มีประเพณี และพิธีกรรมเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เป็นเอกลักษณ์เฉพาะจังหวัด อย่างเช่นประเพณี ชักพระและทอดผ้าป่า คาดว่ามีมาตั้งแต่สมัยอดีตในยุคอาณาจักรศรีวิชัยเจริญรุ่งเรือง และในปัจจุบันกลายมาเป็นประเพณีงานบุญที่สำคัญและยิ่งใหญ่ ถือเอาวันออกพรรษา ซึ่งตรงกับ แรม 1 ค่ำ เดือน 11 อัญเชิญพระพุทธรูปให้พุทธศาสนิกชนชักลากแห่ไปบำเพ็ญกุศล และสมโภชเพื่อความเป็นสิริมงคล เรียกว่า "ชักพระทางบก" และ "ชักพระทางน้ำ" และมีการทอดผ้าป่าร่วมด้วยจนกลายเป็นงานประเพณีชักพระและทอดผ้าป่าของชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี และควรแก่การอนุรักษ์หวงแหนสืบทอดรักษาไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ประเพณี, ชักพระ, ทอดผ้าป่า

Abstract

Cultural attractions It is a place to study history, culture, ancient sites and antiques. Cultural tourism combined with traditional wisdom, community way of life, environmental conditions as well as the way of life of the people or in other words Travel to study and learn about the surroundings and to

ได้รับบทความ: 4 กันยายน 2566; แก้ไขบทความ: 31 ตุลาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 31 ตุลาคม 2566
Received: September 4, 2023; Revised: October 31, 2023; Accepted: October 31, 2023

relate to the things that exist in the world in a linkage and interdependence occur inseparably. Cultural tourism is therefore a tourism related to history as well, such as religion, traditions, rituals, handicrafts, food, art, language, including architecture, sculpture, way of life and including leisure activities. Tourism Management of Chak Phra and Thod Pha-Pa Festival of Surat Thani Province It is another tradition that has a history related to Buddhism. It is a tradition that has been going on since the past. there is evidence Clearly during the Srivijaya Empire which is the center of prosperity of the Srivijaya Empire spreading prosperity to other areas The tradition of Chak Phra and Thod Pha-Pa in many areas, including Chaiya District, Tha Chang District, Phun Phin District, Kanchanadit District Koh Samui District Koh Phangan District Wiang Sa District, Mueang District, and other districts Although there is no Chak Phra Festival held in the district But all of them participated in the Chak Phra festival, namely sending a boat to participate in the Chak Phra festival organized by the Muang District. which is now considered an important tradition and the greatest of Surat Thani Province.

Keywords: Cultural Tourism, Traditions, Chak Phra, Thod Pha-Pa

1. บทนำ

สังคมในปัจจุบันมีความตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะ วัฒนธรรม เทศกาล รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านมากขึ้น วัฒนธรรมมีการก่อตัวกันขึ้นในทุกประเทศ ประกอบกับวัฒนธรรมมีความหลายหลายขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ

เมื่อมีจุดกำเนิดของการก่อตัว วัฒนธรรมจึงได้ถูกรักษา และสืบทอดกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม และได้การพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าให้เข้ากับยุคสมัย หลายประเทศได้นำวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนมาถ่ายทอดให้กับสาธารณชนได้ศึกษา และรับรู้ กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศนั้น ๆ และสามารถสร้างรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนำรายได้ให้กับชุมชน เข้าสู่การพัฒนาประเทศ และเศรษฐกิจ ให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า และนอกจากนี้ยังเป็นการส่วนประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย และมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย กลายเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีการบริการอำนวยความสะดวกให้สำหรับนักท่องเที่ยว นำไปสู่การสร้างรายได้ จ้างงานให้เกิดขึ้นกับชุมชน และท่ามกลางการแข่งขันประกอบกับกระแสการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องอาศัยกลยุทธ์สิ่งที่ดีดึงดูดความสนใจ เพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวให้อยากจะมาเที่ยว และถือว่าเป็นประเทศที่มีความโชคดี มีเอกลักษณ์เฉพาะตน มีการถ่ายทอดทาง

วัฒนธรรมกันมาอย่างยาวนาน มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมตามภูมิภาค ในภาคใต้ของประเทศไทยมีประเพณีและพิธีกรรมที่หลากหลาย อาทิเช่น ประเพณีชักพระแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยด้วยการคำนึงถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ประเพณีชักพระ เป็นประเพณีที่ถูกเชื่อมโยงความเชื่อเมื่อครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อโปรดพระพุทธมารดาในพรรษาที่ 7 โดยเสด็จลงจากสวรรค์หลังวันออกพรรษาพอดี โดยเหตุการณ์ในครั้งนั้นเองทำให้พุทธศาสนิกชนได้จำลองเหตุการณ์ที่พระพุทธองค์เสด็จกลับลงมาจากสวรรค์ ด้วยการระดมร่างกายแรงใจช่วยกันจัด รถ หรือ เรือ ตกแต่งอย่างงดงาม ประดิษฐานพระพุทธรูปยืนในบุษบก หรือ พนมพระ ซึ่งชาวใต้ เรียกว่า นมพระ ออกแห่ไปตามถนนสายต่าง ๆ รอบเมือง เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองและรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญดังกล่าวในครั้งพุทธกาล (พระมหาฐิตีพงศ์ ชูจิตต์, 2561: 85) ประเพณีชักพระ เป็นประเพณีที่สำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการแสดงออกถึงความเชื่อมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทั้งยังเป็นกลไกวิถีวัฒนธรรมที่ผสมผสานชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยการรวมพลัง ร่วมแรง ร่วมใจของชาวบ้านให้เกิดเป็นประเพณีที่งดงาม โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์แนวคิด ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันทรงคุณค่า ซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ ทั้งยังเป็นประเพณีที่สะท้อนวิถีชีวิต การดำเนินชีวิตของชาวบ้านในจังหวัดสุราษฎร์ธานี แสดงออกถึงการยึดถือพระพุทธศาสนาอันเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจอย่างมั่นคงเข้มแข็ง (พระมหาฐิตีพงศ์ ชูจิตต์, 2561: 85) สำหรับการทอดผ้าป่า เป็นพิธีทำบุญอย่างหนึ่งของชาวพุทธที่มีมาตั้งแต่ครั้งโบราณ โดยก่อนจะมีพิธีการทอดผ้าป่าเกิดขึ้นอย่างในปัจจุบัน มีความเป็นมาที่ว่า ในสมัยพุทธกาลจีวรของพระภิกษุสงฆ์นั้นทำขึ้นจากผ้าที่ชาวบ้านทิ้งแล้วตามชายป่า ที่นำมาซักล้างและตัดเย็บเพื่อนุ่งห่มเป็นจีวร เมื่อชาวบ้านเห็นความยากลำบากนั้น จึงมีความต้องการถวายแต่ยังไม่มีพุทธาอนุญาต จึงทำได้เพียงนำผ้าที่ตีไปทอดทิ้งไว้ตามทางเดินป่า หากพระภิกษุสงฆ์รูปใดมาพบแล้วนำผ้าไปใช้เป็นจีวรได้ต่อไป โดยประเพณีนี้จะทำในคืนวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 ของทุกปี ซึ่งในวันรุ่งขึ้น แรม 1 ค่ำเดือน 11 ก็จะทำพิธีทอดผ้าป่ารับงานบุญออกพรรษาโดยจะมีพระสงฆ์ไปทำพิธีรับทอดผ้าป่าในช่วงเช้ามืด จากนั้นมีประเพณีชักพระ ที่มีเรือพนมพระทั้งทางบกและทางน้ำจัดเรือพระตกแต่งอย่างสวยงามกว่าร้อยวัดให้พุทธศาสนิกชนได้ทำบุญจนได้ชื่อว่าพุ่มผ้าป่าหน้าบ้าน มหัทธรรย์ทำบุญร้อยวัดในวันเดียวรับงานบุญออกพรรษามีทำกันเฉพาะในอำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานีเท่านั้น

ดังนั้นในปัจจุบัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้จัดให้มีประเพณีชักพระในทุกปี เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างรายได้ให้กับชุมชน และรักษาประเพณีพิธีกรรมที่ดั่งมาทางพระพุทธศาสนา และเพื่อให้เกิดการสำนึกกรักและหวงแหนให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็นถึงคุณค่าและควรแก่การศึกษาเรียนรู้ต่อไป

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจบริการอย่างหนึ่งที่สร้างรายได้ สร้างงาน สร้างอาชีพให้กับบุคคลในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้นก็เป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศ ช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ช่วยสร้างอาชีพ การจ้างงาน กระจายรายได้ ก่อให้เกิดการกระตุ้นการผลิตและที่สำคัญ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยมีขอบข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ที่สร้างขึ้นเพื่อให้บริการและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่เก่าแก่ที่สุดในทัศนะของการท่องเที่ยวยุคใหม่ ซึ่งมีความเป็นมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นการท่องเที่ยวของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งตามแหล่งประวัติศาสตร์หรือแหล่งวัฒนธรรม การเข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะกิจและงานรื่นเริงต่าง ๆ หรือการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น กำหนดกิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและได้ประโยชน์ทั้งนักท่องเที่ยวและชุมชนที่เป็นเจ้าบ้านด้วยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2548: 4) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมสิ่งที่มีทางวัฒนธรรม หรือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น จนกลายเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี รวมไปถึงวิถีการดำเนินชีวิต หรือทุก ๆ อย่างทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรือง และมีพัฒนาการกับสภาพสิ่งแวดล้อมของคนในแต่ละยุคสมัย ทำให้ผู้ท่องเที่ยวได้ทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อมโยงจากอดีตและแนวคิดมุมมองของคนรุ่นก่อนที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านวัฒนธรรมสิ่งเหล่านี้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีการให้ความรู้และความภูมิใจที่เน้นเสนอลักษณะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์โบราณคดีและสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคมและให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม โดยได้จำแนกประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

1. การท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามประโยชน์ของมนุษย์เองทั้งที่เป็นมรดกในอดีตและได้สร้างเสริมขึ้นในสมัยปัจจุบัน ซึ่งมีความสำคัญทางการศึกษาโบราณสถานและความรู้เรื่องในสมัยอดีตที่ยังหลงเหลือ และสามารถดึงดูดให้เกิดความสนใจอยากเข้าไปศึกษาท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณีและกิจกรรมเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมแต่ละกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติโดยยึดถือปฏิบัติ สืบเนื่องกันมาเป็นแบบแผนของชุมชน ทำให้เกิดแรงจูงใจในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ สร้างความสนใจให้เกิดกับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปศึกษา เยี่ยมชม มี 2 ประการด้วยกัน คือ

- 2.1 ศิลปะชุมชน ได้แก่ ชุมชนตลาดน้ำอัมพวา การละเล่นพื้นเมือง สินค้าการเกษตร เป็นต้น

2.2 ประเพณี ได้แก่ แห่เทียนเข้าพรรษา ลอยกระทง กินเจ โยนบัว บุญบั้งไฟ เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในชุมชน หรือสถานที่อันอุดมไปด้วยวัฒนธรรม ได้เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ของสถานที่ต่าง ๆ ที่คนทำขึ้น และเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคมโดยมุ่งเน้นในการให้ความรู้ในด้านเกร็ดประวัติศาสตร์ สิ่งที่น่าสนใจและความภาคภูมิใจ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำแนกประเภทของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม 2 ประการ คือ การท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ

3. ประเพณีและความหมาย

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปีพุทธศักราช 2542 ให้ความหมายของคำว่า ประเพณี คือ สิ่งที่ยึดปฏิบัติตาม ๆ กันมา กลายเป็นแบบอย่างถูกส่งต่อและสืบทอดเป็นรุ่น ๆ อย่างมีแบบแผน จนเป็นขนบธรรมเนียมหรือจารีต (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 181)

รชนีกร เศรษฐ (2532: 149) ให้ความหมายประเพณี ว่า เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติกันมาและเป็นที่ยอมรับของคนหมู่มาก จนเป็นความเคยชินในสังคม ถ้าหากจะกล่าวถึงประเพณี ก็ยังหมายถึง นิสัยของคนในสังคมที่ได้รับการถ่ายทอด จนกลายเป็นมรดกวัฒนธรรมและจะมีให้เห็นทุกภูมิภาคของประเทศไทย เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประเพณีบุญบั้งไฟ ภาคกลาง มีประเพณีโยนบัว ภาคเหนือ มีประเพณียี่เป็ง ภาคใต้ มีประเพณีชักพระ เป็นต้น กลายเป็นคติความเชื่อ ข้อคิด การกระทำ ศีลธรรม ประเพณี พิธีกรรม ที่เกิดขึ้นในสังคมต่าง ๆ ซึ่งเป็นการสืบทอดทำกันมาตั้งแต่สมัยก่อน จนมีการรักษาต่อยอดและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

สุพัตรา สุภาพ (2541: 103) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประเพณี คือ แนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ ศีลธรรม จารีต รวมไปถึงระเบียบแบบแผน และวิธีการต่าง ๆ ที่ผสมผสานกันจนกลายเป็นพิธีกรรมต่าง ๆ จากอดีต และถูกส่งต่อและมีอิทธิพลจนถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่า ประเพณี หมายถึง สิ่งที่ดีงาม ได้ถูกรักษา สืบทอดไว้ ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตนตามพื้นดินนั้น ๆ และเป็นสิ่งที่สังคมส่วนใหญ่ให้การยอมรับ นอกจากนี้ยังรวมไปถึง ความคิด มุมมอง ค่านิยม และวิถีความเป็นอยู่อีกด้วย

4. ประเภทของประเพณี

ประเพณี แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้หลากหลายแล้วแต่การใช้จำแนก ซึ่งมีนักวิชาการแบ่งไว้ดังนี้

ประภาศรี สีหอำไพ (2538: 2) ได้แบ่งตามลักษณะการดำเนินชีวิตไว้ 3 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องตั้งแต่การเกิดไปถึงการตาย ได้แก่ ประเพณีการเกิด ประเพณีบวชพระ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีเกี่ยวกับการตาย อันเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนพิธี เป็นต้น

2. พระราชพิธีและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลต่าง ๆ โดยเฉพาะประเพณีเป็นการจัดกิจกรรมขึ้นพร้อมกับความเชื่อ ที่ได้ถูกสืบทอด และบอกเล่าต่อ ๆ กันมาที่เป็นทางการเกี่ยวข้องกับพระเจ้าแผ่นดิน เช่น พระราชพิธีแรกนาขวัญ ถือน้ำพระพรทาน ในส่วนที่เป็นประเพณีทั่วไปที่คนไทยรู้จักกันดี เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

3. ประเพณีที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ วันวิสาขบูชา เทศน์มหาชาติ ถือน้ำพระพรทาน ออกพรรษา เป็นต้น

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2536: 1) ได้แบ่งประเพณีเป็น 3 ประเภทสรุปได้ดังนี้

1. จารีตประเพณี เกี่ยวข้องกับหลักศีลธรรม ในสังคมเป็นบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคม และเพื่อให้คนในสังคมปฏิบัติอย่างเข้มงวด เช่น การแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบิดามารดา เป็นต้น

2. ขนบประเพณี มีขั้นตอนและระเบียบแบบแผน สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา มีทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ดังนี้

2.1 โดยตรง คือ มีแบบแผนวิธีการ อย่างมีทิศทาง คือ ระเบียบในองค์กร ในหมู่บ้าน หรือของราชการ แม้กระทั่งเรื่องการศึกษาต้องมีระเบียบแบบแผนประการใดบ้าง เป็นต้น

2.2. โดยอ้อม ที่สืบทอดกันมาอย่างช้านานจนกลายเป็นประเพณี อาจจะมีความหมายจากตำนาน นิทาน ที่ถูกปลูกฝังใส่ความเชื่อลงไป เป็นต้น

3. ธรรมเนียมประเพณี ไม่มีแบบแผนพิธีการหรือขั้นตอนเหมือนจารีต แต่เป็นความเคยชิน เช่น ไม่มีผิดหรือถูกเหมือนจารีตประเพณี เป็นเรื่องปฏิบัติสืบทอดกันมา จากที่รับรู้ ได้เห็น ได้ทำ จนกลายเป็นค่านิยมถูกสืบทอดต่อ ๆ กันมา เช่น การดื่มน้ำชา การใช้ช้อนส้อม หรือการกิน เป็นต้น

เมื่อกล่าวสรุป ประเพณีสามารถแบ่งได้หลายประเภท ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีตั้งแต่เกิดจนถึงตาย และมีความเกี่ยวข้องกับด้านศาสนา นำไปสู่พิธีกรรมต่าง ๆ ตามมา ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา เนื่องจากประเพณีเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของแต่ละสังคมแล้วแต่ว่าสังคมให้คุณค่าและความสำคัญกับประเพณีนั้นอย่างไร

5. ความสำคัญทางประเพณี

รัชนิกร เศรษฐ (2532: 4) ได้กล่าวถึงความสำคัญประเพณีไว้ว่า

1. ประเพณีเป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่สำคัญ แสดงถึงความเจริญจากอดีตที่ผ่านมา

2. ประเพณีบอกถึงความรุ่งเรือง มีอารยธรรมและบ่งบอกถึงความเข้มแข็ง ไม่ด้อยไปกว่าชาติใด

3. ประเพณีไทยเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของไทย ซึ่งชาติใดก็ไม่สามารถเลียนแบบได้

4. ประเพณีเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของคนในชาติให้มีความเป็นเอกภาพ สร้างความแนบแน่น และความมั่นคงของคนในชาติ

5. ประเพณีนั้นเป็นเครื่องมือแสดงให้เห็นอดีตที่ผ่านมา รักในสิ่งที่ถูกสืบทอดว่าควรรักษา

ประเพณี จึงมีความสำคัญที่สามารถบ่งบอกถึงความเป็นชาติ อารยธรรม เอกลักษณ์ ความมั่นคง ซึ่งรวมถึงกฎเกณฑ์หรือแบบแผนเพื่อกำหนดลักษณะของคนในสังคมได้ เช่น ประเพณีแสดงออกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่น และวัฒนธรรมของคนในชาติได้อีกด้วย

6. ประเพณีและคุณค่า

วิจิตรา ขอนยาง (2532: 41) ได้ศึกษาจากวรรณกรรมพื้นบ้าน พบประเพณีที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

1. ศาสนา

1.1 ประเพณีบางอย่างทำให้ได้แสดงถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ทั้งตอนที่มิชีวิตอยู่และตอนที่เสียชีวิตไปแล้ว เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการให้ทานแก่ผู้ที่ล่วงลับ เป็นต้น

1.2 ประเพณีทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความร่มเย็นแก่จิตใจ ส่งผลให้เกิดการประพฤติที่ดีตามไปด้วย

1.3 ประเพณีทำให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธา เป็นประเพณีทางพระพุทธศาสนา การรักษาศีล เป็นต้น

1.4 ประเพณีทำให้คนในชุมชนเกิดความสมัครสมานสามัคคี เห็นอกเห็นใจกัน เช่น การให้ทาน เป็นต้น

2. วัฒนธรรม

2.1 ประเพณีช่วยควบคุมการกระทำของกลุ่มคนในสังคมให้เป็นผู้ที่ดำรงตนอยู่ในทำนองคลองธรรม มีความสงบเกิดขึ้นในสังคม เช่น ประเพณีที่เกี่ยวข้องในวันสำคัญทางศาสนา

2.2 ประเพณีที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของประเทศ เป็นเฉพาะบุคคล ชุมชน และทำมาด้วยกันเป็นเวลายาวนาน เช่น จรดพระนังคัลแรกนาขวัญ และ วันสงกรานต์ เป็นต้น

2.3 ประเพณีที่ยกกฎเกณฑ์ทางสังคมขึ้นมาเพื่อให้มีความหมาย และได้กำหนดเอาไว้นั้นเป็นแบบอย่างทางพิธีกรรมแต่ละขั้นตอน เช่น การบวช การแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

3. เศรษฐกิจและการปกครอง

3.1 เป็นเครื่องหมายบอกถึงความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ การปฏิบัติประเพณีจะมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ และการแลกเปลี่ยนทางวัตถุที่จะนำมาประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ เช่น ค่าทำขวัญ ค่าสินสอด ของฝาก ค่ายกครู เป็นต้น

3.2 ประเพณีที่ทำให้เกิดความสามัคคี เพราะเป็นประเพณีเกิดจากการร่วมใจของตนในสังคม และอยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข

เมื่อกล่าวโดยสรุป ประเพณีต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งทางสังคมที่ได้รับการยอมรับร่วมกัน มีการรับเอาและถูกสืบทอด เปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา มีคุณค่าทางศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจรวมถึงการปกครอง เป็นตัวเชื่อมโยงให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก และปกติสุข

7. การอนุรักษ์ประเพณี

การอนุรักษ์ของประเพณี ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แนวทางในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม พ.ศ.2542 หมวด 3 ได้ให้แนวทางในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม และการดำเนินงานวัฒนธรรมเพื่อให้วัฒนธรรมเจริญก้าวหน้าอย่างมีระบบไว้ดังนี้

1. ควรส่งเสริมให้มีการวางแผนทางวัฒนธรรม ทั้งเป็นแผนระยะยาว แผนระยะสั้น แผนระดับชาติ แผนระดับท้องถิ่น เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

2. ควรส่งเสริมและให้การสนับสนุน มีการประสานงานวางแผนและระดมสมองกำลังทรัพยากรเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมระหว่างหน่วยงานองค์กร ภาครัฐ เอกชน จนถึงระหว่างประเทศ

3. การวางแผนพัฒนาวัฒนธรรมในทุกระดับ ให้ถือว่า ศาสนธรรมเป็นบ่อเกิดสำคัญของการประพฤติปฏิบัติ และการใช้ชีวิตประจำวัน เป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ตามไปด้วย

4. ในการวางแผนพัฒนาวัฒนธรรม ไม่ทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียว ควรมีการพัฒนา อบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้เห็นคุณค่า อย่างสร้างสรรค์และให้เหมาะสมกับยุคสมัยด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2538: 13)

วัฒนธรรมประเพณีควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชน มีการสร้างองค์ความรู้ ปลุกฝังคุณค่า วางแผนพัฒนาหาแนวทางในการอนุรักษ์และต่อยอดรักษาเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ต่อไป

8. วิธีการส่งเสริม พัฒนา และรักษาวัฒนธรรม

ในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2542 หมวดที่ 4 ได้ให้วิธีการในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

1. การสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม คือ การสร้างนวัตกรรม โดยการริเริ่มจัดกิจกรรมบุกเบิกประดิษฐ์คิดค้นการวิจัย และการพัฒนาทางวัฒนธรรม

2. การส่งเสริมและสนับสนุน คือ สนับสนุนให้การช่วยเหลือ จากหน่วยงานรัฐและองค์กรภายนอก อย่างเหมาะสม เช่น การจัดสรรงบประมาณในการช่วยสนับสนุนของงานวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ การยกย่องเชิดชูเกียรติและการอุปถัมภ์ศิลปินนักประดิษฐ์คิดค้น และบุคคลที่มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม

3. การประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ คือ นำออกไปสู่สาธารณชนภายนอก ด้วยการเผยแพร่เป็นเอกสาร ตำรา สื่อตามช่องทางต่าง ๆ ให้เกิดความแพร่หลายออกไป

4. ให้บริการทางวัฒนธรรม คือ ด้วยการจัดกิจกรรมการให้ความรู้ และแนวทางการปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น แนวทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การบริการห้องสมุด การสาธิต นิทรรศการ การจัดงานมหกรรมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีตามเทศกาล เป็นต้น

5. การอนุรักษ์ ทำนุบำรุง และฟื้นฟูวัฒนธรรม คือ การรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อผลประโยชน์แก่อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเล่าเรียน หาร่องรอยทางประวัติศาสตร์ รวมไปถึงการจัดตั้งหน่วยศิลปากร ศูนย์วัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์ และสถานที่ใด ๆ เพื่ออนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมด้วย

6. การเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยทางวัฒนธรรม คือ การจัดกิจกรรมหรือดำเนินการให้ประชาชนส่วนใหญ่หรือทั้งหมด ได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นการตัดสินใจ การจัดกิจกรรม และการดำเนินการทางวัฒนธรรม ตลอดจนมีส่วนร่วมในการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมในการเลือกสรรวัฒนธรรมและการส่งเสริมกิจกรรมด้านวัฒนธรรม

7. การเสริมสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน คือ การจัดกิจกรรมหรือดำเนินการใด ๆ ทางวัฒนธรรม ให้ประชาชนมีความเข้าใจ และยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม เพื่อลดปัญหาการขัดแย้งระหว่างกลุ่มวัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมของตน เพื่อความมั่นคงของสังคมไทยโดยรวม

8. การจัดการศึกษาเพื่อวัฒนธรรม คือ การจัดกิจกรรมและดำเนินการเพื่อพัฒนาให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถอ่านออกเขียนได้ สื่อความได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การลดอัตราการไม่รู้หนังสือ การบริการการศึกษาอย่างทั่วถึง การจัดเนื้อหาทางวัฒนธรรมในหลักสูตรการเรียนการสอนโดยตรงและโดยอ้อม การเตรียมและพัฒนาบุคลากรโดยจัดการศึกษา เพื่อฝึกอบรมนักบริหาร นักวิชาการ ศิลปิน และนักเรียน นักศึกษาด้วยวิธีการในระบบและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งการจัดการกิจกรรมทางศิลปะทุกแขนงสำหรับเด็กและเยาวชน

9. การปรับปรุงวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน คือ จัดกิจกรรมปรับปรุง ชุมชน สิ่งแวดล้อม และสาธารณูปโภค เสริมสิ่งบันเทิงใจให้เกิดขึ้นกับชุมชน มีสวนสาธารณะ เกิดความสะอาด สวยงาม

10. การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของประเทศ คือ สร้างภูมิคุ้มกันให้ประชาชนมีเครื่องคุ้มใจ มีความรู้ ความเข้าใจ ในเอกลักษณ์ของชาติ ศาสนา กษัตริย์ ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นไทย อันเป็นอัตลักษณ์ของหมู่คณะและของคนส่วนใหญ่ในประเทศ

11. รักษาไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรม คือ การดำเนินการให้ประชาชนเห็นคุณค่าอันดีงามทางวัฒนธรรม มีกิจกรรมการแข่งขันอื่น ๆ ทางวัฒนธรรม และให้ความรู้เพื่อไม่ให้วัฒนธรรมถูกทำลายหรือถูกกลืนกินจากวัฒนธรรมต่างประเทศ

12. สร้างความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมระดับชาติ คือ การจัดกิจกรรมกับอาณาประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ด้วยการไม่กระทบกระทั่งถึงความเป็นวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ ด้วยหวังเพียงว่าต้องการสร้างสรรค์และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดคุณค่าทางสังคมและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2538: 7)

กล่าวโดยสรุป การทำนุบำรุง ส่งเสริม สืบทอด ทางประเพณี ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชน และประชาชนทุกคนอย่างจริงจัง เป็นการรักษา ส่งเสริมอนุรักษ์ไว้เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ประพฤติปฏิบัติสืบทอดต่อไป

10. ประเพณีชักพระ

ประเพณีลากพระหรือประเพณีชักพระ เป็นประเพณีดั้งเดิมเก่าแก่ ที่สืบเนื่องมาจากตำนานทางพุทธศาสนา และถูกสืบทอดความเชื่อมาจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่นของชาวพื้นเมืองดั้งเดิมในราชอาณาจักรไทย อาทิ เช่น จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และปัตตานี ชาวเมืองจะมีความเคร่งครัดประเพณีนี้อย่างจริงจัง เพราะสืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษดั้งเดิมที่เคยยึดถือไว้ กำหนดพิธีลากพระ คือ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 คือ ตรงกับเทศกาลวันออกพรรษา อุปกรณ์สำคัญเกี่ยวกับพิธีลากพระนั้น ได้แก่ การตัดไม้มาทำเป็นรูปคล้ายกับเรือ โกลน 2 ท่อน และให้เป็น 4 เหลี่ยม ทำให้หัวท้ายสูง ยาวประมาณ 5-6 เมตรแล้วเจาะที่ปีกเสาข้างละ 3 รู ทั้งหมด 6 รู แล้วสร้างเหมือนรูปปราสาทเล็ก ๆ มี 2 ชั้น ชั้นล่างใช้สำหรับเอาเชือกผูกลากติดตอกหลักปักเสาให้แน่น และแข็งแรงกันมิให้หลุดได้ ส่วนชั้นบนนั้นเรียงจากพื้นบนประมาณเสมอเอว และชั้นบนนี้มีสิ่งหนึ่งรูปเหมือนธรรมมาสน์ที่พระนั่งเทศนาประดับอยู่ส่วนหลัง ยอดสุดซึ่งเป็นยอดปราสาทนี้ชาวพื้นเมืองเรียกว่า “ยอดนม” เฉพาะยอดนมมีการสร้างประกวดแข่งขันความสวยงามกันมาก มีลวดลายต่าง ๆ ทำให้ช่างแต่ละคนได้สร้างไว้ซึ่งฝีมือการสร้างเพื่อชื่อเสียงอย่างเต็มที่ ครั้นเมื่อถึงเวลามีพิธีลากพระจะได้ไปเปรียบเทียบกับที่อื่น ๆ เพื่อประลองฝีมือว่าใครทำสวยกว่ากัน วันทำพิธีลากพระ ใช้กลองใหญ่ 1 ใบ หรือ 2 ใบก็ได้ วางไว้ที่มุมด้านหน้า และมีคนตีกลองอยู่ข้างหลังพระ เป็นกลองนำพระพุทธรูป และจะมีพระพุทธรูปยืนปางต่าง ๆ กัน การลากพระต้องใช้คนที่แข็งแรงจำนวนมาก ลากกันไปก็มีให้และรับเป็นทอด ๆ ดนตรีก็ประกอบให้จังหวะกันไป เมื่อได้ยินหรือได้ชมก็จะเกิดความสนุกสนานครึกครื้นมาก การลากพระนั้น ต้องมีที่นัดหมายชุมนุมไว้แห่งใดแห่งหนึ่ง

เสียก่อน เมื่อถึงกำหนดวันเรียบร้อยแล้วก็จะลากพระไป ณ ที่แห่งนั้น เพียงใจ พร้อมมูล, มณฑิรา รอดเจริญ และมยุรี เผือก (2529: 161-165) กล่าวถึง ประเพณีชักพระของภาคใต้ว่า ประเพณีชักพระหรือประเพณีลากพระของภาคใต้สืบเนื่องจากคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา จัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 โดยการนำพระพุทธรูปขึ้นประดิษฐานภายใต้บุษบก ซึ่งสร้างไว้บนเรือหรือรถที่เรียกว่า เรือพระ แล้วชักลากไปยังจุดหมายเมื่อไปถึงที่หมายแล้วอาจมีการสมโภชหรือไม่ก็ได้ แล้วชักหรือลากกลับซึ่งอาจเป็นการกระทำในวันเดียวกันหรือไม่ก็ได้ การชักพระก็จะมีการทำบุญตักบาตร การตีกลอง และเครื่องดนตรีอื่น ๆ ประโคมทั้งก่อนและในขณะลากพระ การลากพระถ้าลากทางบกก็เรียกว่า ลากพระบก แต่ถ้าสถานที่ใดสะดวกที่จะชักลากไปตามแม่น้ำลำคลองก็เรียก “ลากพระน้ำ” การลากพระก่อให้เกิดวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ตามมา คือ การละเล่น กีฬา และอาหาร เช่น การแข่งเรือ การทำข้าวต้มมัด สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2529: 165) ได้เขียนไว้ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ และได้กล่าวถึงประเพณีลากพระว่า ลากพระหรือชักพระเป็นประเพณีเนื่องในพุทธศาสนา กระทำกันหลังวันมหาปวารณาหรือวันออกพรรษา 1 วัน คือตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 โดยชาวพุทธจะนิยมอาราธนาพระพุทธรูปมาประดิษฐานบนบุษบกที่วางอยู่เหนือเรือ หรือรถ แล้วแห่ชักลากไปตามท้องถนน ที่ใดเป็นทางน้ำก็จะแห่โดยทางเรือ ไปตามลำคลองต่าง ๆ ประเพณีชักพระจึงเป็นประเพณีที่ชาวภาคใต้ทำกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยโบราณ และก่อให้เกิดวัฒนธรรมอื่น ๆ สืบเนื่องหลายอย่าง เช่น ประเพณีการแข่งขันเรือพาย การแข่งประชัน โพนหรือแข่งโพน กีฬาชั้ดตัม การทำต้มยำ การเล่นเพลงเรือ สัญญา วัชรพันธ์ (2535: 77-78) ได้เขียนไว้ในชีวิตไทยปักษ์ใต้ ว่า ประเพณีลากพระหรือประเพณีชักพระตามปกติมีใน แรม 1 ค่ำ เดือน 11 บางพื้นที่ก็มีวันแรม 1 ค่ำ เดือน 5 หรือไม่ก็จัดให้มีปีละ 2 ครั้ง แต่ส่วนมากมีเฉพาะวันออกพรรษา คือ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 โดยมีประวัติเล่าสืบต่อกันมาว่าในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นไปจำพรรษาเพื่อโปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เมื่อถึงวันออกพรรษา แรม 1 ค่ำ เดือน 11 พระองค์ก็เสด็จกลับลงมาสู่มนุษยโลก พุทธศาสนิกชนเมื่อทราบข่าวต่างยินดีพากันไปต้อนรับพร้อมกับนำภัตตาหารต่าง ๆ ไปถวาย อัญเชิญพระองค์ประทับบนบุษบกแห่ไปที่ประทับ จึงได้เกิดประเพณีชักพระขึ้น

ประเพณีลากพระหรือชักพระเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีทางน้ำ ถึงแม้เทศกาลทางน้ำจะมีจำนวนน้อยลง หรือลดลงกันไม่ใหญ่โตเท่ากับสมัยก่อนก็ตาม แต่ก็ยังเป็นงานที่สนุกสนาน เมื่อถึงกำหนดเวลาชาวบ้านจะอัญเชิญพระพุทธรูปจากวัดออกมาแห่เป็นขบวนงานชักพระที่น่าประทับใจมากที่สุด คือที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีทั้งการชักพระทางบกและทางน้ำ ในอดีตชักพระทางบกใช้วิธีลาก “แพ” โดยไม่มีล้อเซ็น “แพ” นี้มีอยู่ 2 ลำทำเป็นรูปพญานาค บน “แพ” มีธงประดับและมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่เส้นทางที่ลาก “แพ” ผ่านเป็นระยะทางยาวและต้องข้ามทุ่งนา แต่ชาวบ้านก็พร้อมใจกันลากไปจนสำเร็จเหมือนกับว่าเป็นการลากแพในน้ำ การชักพระทางน้ำ ก็จะเป็นแพที่ลอยอยู่ในน้ำจริง ๆ คือแพชักพระที่แม่น้ำตาปี แพ ดังกล่าวประกอบด้วยเรือพระ 3 ลำ ผู้ขนานเข้าด้วยกัน ตรงกลางจัดเป็น

ที่ตั้งบูชาสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญของชาวเมือง ซึ่งล้อมรอบด้วยฉัตรและธงนานาชนิด ด้านข้างทั้งสองของแพทำเป็นรูปพญานาคขนาดใหญ่ และจะมีชาวบ้านแจวเรือออกมาช่วยกันลากแพ แต่ในปัจจุบันการชักพระแบบนี้ไม่มีให้เห็นแล้ว การชักพระทางน้ำและชักพระทางบกหันมาใช้เรือเครื่องยนต์และรถยนต์แทน จะมีการจัดประดับตกแต่งตามความนิยมร่วมสมัยแตกต่างกันออกไป แต่คงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของภาคใต้

สรุปได้ว่า ประเพณีลากพระหรือชักพระเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และเป็นประเพณีที่กระทำกันติดต่อกันมาช้านาน อีกทั้งเป็นประเพณีที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมหลากหลาย เช่น วัฒนธรรมการละเล่นพื้นบ้าน วัฒนธรรมทางศิลปะลายไทย วัฒนธรรมทางการคมนาคม วัฒนธรรมด้านศาสนา เป็นต้น

11. ประเพณีชักพระ-ทอดผ้าป่าของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ออกพรรษาของทุกปี จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะมีงานบุญที่สำคัญและยิ่งใหญ่ ได้แก่ ประเพณีชักพระ ทอดผ้าป่า และแข่งเรือยาว ซึ่งอนุรักษ์สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ จนนับได้ว่าเป็นมรดกแห่งศิลปวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของจังหวัดโดยเฉพาะ

การชักพระ จะถือเอาวันออกพรรษา ซึ่งตรงกับแรม 1 ค่ำ เดือน 11 อัญเชิญพระพุทธรูปให้พุทธศาสนิกชนชักลากแห่ไปบำเพ็ญกุศล และสมโภชเพื่อความเป็นสิริมงคล เรียกว่า "ชักพระทางบก" และ "ชักพระทางน้ำ" เป็นการจำลองเหตุการณ์ตามเรื่องราวในวันเทโวโรหนสูตร ที่กล่าวไว้ว่า สมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นไปจำพรรษา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อแสดงธรรมโปรดพุทธมารดา ครั้นถึงวันออกพรรษาจึงเสด็จลงมาสู่โลกมนุษย์ทางบันไดแก้ว เมื่อพุทธศาสนิกชนทราบข่าวต่างยินดี ขุนกันเผ้ารอดักบาตรรับเสด็จอย่างคับคั่ง จนเกิด "ประเพณีตักบาตรเทโว" ขึ้น ควบคู่กับประเพณีชักพระจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประเพณีชักพระ มีทั้งชักพระทางบกและชักพระทางน้ำ ก่อนถึงวันออกพรรษา ในทุก ๆ ปี ชาวบ้านจะมีการเตรียมตัวกันจัดเตรียมเรือ หรือ รถ ประดับประดาตกแต่งสวยงาม แล้วอัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นไปประดิษฐานบนบุษบก เมื่อถึงวันออกพรรษา ชาวบ้านก็จะพากันทำบุญด้วยของหวาน ขนมข้าวต้มมัด จะมีการชักพระเพื่อไปสมโภช พร้อมประกอบการตักบาตรและตีตะโพนไปตลอดระยะทาง ส่วนการทอดผ้าป่าที่นี้จะแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ คือ "ทอดผ้าป่าหน้าบ้าน" ทำติดต่อกันมาตั้งแต่สมัยอดีต และเล็งเห็นว่าการชักพระ-ทอดผ้าป่าเป็นงานใหญ่ ชาวต่างชาติและเมืองอื่น ๆ ให้ความสนใจ จึงกำหนดให้เป็นงานประจำจังหวัด จนถึงปัจจุบันนอกเหนือจากประเพณีชักพระ-ทอดผ้าป่าแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่สร้างความสนุกสนานและสีสันให้กับลำน้ำตาปี คือ "การแข่งขันเรือยาว" ซึ่งจัดขึ้นพร้อม ๆ กับการแข่งขันเรือพายและการประกวดเรือแต่ง ประเพณีนี้ยังเป็นจุดกำเนิดของเรือยาวที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ คือ เรือเจ้าแม่ตาปี และเรือเจ้าแม่ธารทิพย์

ประเพณีชักพระ-ทอดผ้าป่าและแข่งเรือยาวของจังหวัดสุราษฎร์ธานี จะจัดขึ้นระหว่างเดือนตุลาคม บริเวณริมเขื่อนแม่น้ำตาปี มีการจัดขบวนแห่พระทางบกและแห่

พระทางน้ำ มีการจัดพุ่มผ้าป่าทั่วเมืองเป็นภาพพุทธชาดกแห่งเดียวในประเทศไทย โดยในคืนวันที่ 15 ค่ำ เดือน 11 มีการประกวดพุ่มผ้าป่า และวันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันออกพรรษา พระสงฆ์จะชักพุ่มผ้าป่าพร้อมกันทั่วเมือง ส่วนการแข่งขันเรือยาว จะมีการจัดแข่งขันบริเวณลำน้ำตาปี เกาะลำพู ระหว่างช่วงเดือน ตุลาคม หรือ พฤศจิกายนของทุกปี ยังมีการแสดงมหรสพการทั้งดนตรีร่วมสมัย-ลูกทุ่ง และการแสดงนาฏศิลป์ มโนราห์ หนังตะลุง ให้ชมในงานอีกด้วย ประเพณีชักพระจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีขั้นตอนของประเพณี คือ 1. ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา 2. ความเสียสละทางกายและทรัพย์สิน 3. ผู้ร่วมงานต้องมีสุนทรียภาพ 4. มีจิตสำนึกห่วงหาในความถูกต้องดีงามและนอกจากนี้ประเพณีชักพระของชาวสุราษฎร์ธานีถือว่าเป็นอัตลักษณ์และเป็นจุดเด่นของจังหวัด และมีจุดเด่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยคือ พิธีกรรม การละเล่น การแข่งเรือ การกิน ที่ไม่เหมือนกับภาคอื่น ๆ

12. สรุป

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมสิ่งที่มีทางวัฒนธรรม หรือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ มีทั้งโบราณสถานและโบราณวัตถุ รวมไปถึงกิจกรรมและงานรื่นเริงต่าง ๆ ด้วย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) การท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ 2) การท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมหรือกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะสอดคล้องกับประเพณี ความถูกต้องดีงาม เพื่อให้ถูกรักษาไว้ และส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ประเพณีมีทั้งเกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนถึงตาย เกี่ยวกับพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์ และเกี่ยวกับคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประเพณีที่สามารถบอกอัตลักษณ์ของคนในชาติ และประเพณีก็ยังคงได้รับการส่งเสริม รักษาไว้ อย่างเช่นประเพณีชักพระ และทอดผ้าป่าของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในทุก ๆ ปี ช่วงออกพรรษา จังหวัดสุราษฎร์ธานีจะมีงานบุญที่สำคัญและยิ่งใหญ่ ได้แก่ ประเพณีชักพระและทอดผ้าป่า ซึ่งอนุรักษ์สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ จนนับได้ว่าเป็นมรดกแห่งศิลปวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของจังหวัดโดยเฉพาะ การชักพระ กำหนดถือเอาในวันออกพรรษา ซึ่งตรงกับแรม 1 ค่ำ เดือน 11 อัญเชิญพระพุทธรูปให้พุทธศาสนิกชนชักลากแห่ไปบำเพ็ญกุศล และสมโภชเพื่อความเป็นสิริมงคล เรียกว่า "ชักพระทางบก" และ "ชักพระทางน้ำ" เป็นการจำลองเหตุการณ์ตามเรื่องราวในเทโวโรหนสูตร ที่กล่าวถึงสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นไปจำพรรษา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อแสดงธรรมโปรดพุทธมารดา ครั้นถึงวันออกพรรษาจึงเสด็จลงมาสู่โลกมนุษย์ทางบันไดแก้ว เมื่อพุทธศาสนิกชนทราบข่าวต่างก็ยินดี ขวนกันเฝ้ารอตกบาตรรับเสด็จอย่างคับคั่ง จนเกิด "ประเพณีตกบาตรเทโว" ขึ้น ควบคู่กับประเพณีชักพระ จังหวัดของสุราษฎร์ธานี มีประเพณีชักพระทั้ง ทางบกและทางน้ำ โดยก่อนถึงวันออกพรรษาชาวบ้านจะช่วยกันจัดเตรียม รถ เรือ ประดับประดาตกแต่งสวยงาม แล้วอัญเชิญพระพุทธรูปประดิษฐานบนบุษบก เมื่อถึงวันออกพรรษา ชาวบ้านจะทำบุญตักบาตรอาหารคาวหวาน

ที่ขาดไม่ได้คือ ขนมต้ม ต่อจากนั้นจะเริ่มชักเรือพระ-รถพระ ออกจากวัดไปสมโภช พร้อมกับตักลองตะโพนไปตลอดทาง

ส่วนการทอดผ้าป่าที่นี้จะแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น คือ "ทอดผ้าป่าหน้าบ้าน" ทำติดต่อกันมาตั้งแต่สมัย พ.ศ. 2467 และได้เล็งเห็นว่างานชักพระ-ทอดผ้าป่า เป็นงานใหญ่ ชาวต่างชาติและเมืองอื่น ๆ ให้ความสนใจ จึงกำหนดให้เป็นงานประจำจังหวัดจนถึงปัจจุบัน

13. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมประเพณีชักพระและทอดผ้าป่า ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน โดยมีการแห่เรือทางบก และแห่เรือทางน้ำ ที่ตกแต่งงดงาม มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ตามไปด้วย อาทิเช่น ศาสนา ประเพณีพิธีกรรม หัตถกรรม อาหาร ศิลปะ ภาษา รวมไปถึงสถาปัตยกรรม ประติมากรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่และรวมไปถึงกิจกรรมยามว่างด้วย การจัดการท่องเที่ยวประเพณีชักพระ และทอดผ้าป่า ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้อย่างมีเสน่ห์อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2538). **การวัฒนธรรมศึกษากระบวนการบริหารและการจัดการวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทประชาชน.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2548). **ความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- จิรัชญา มณีเนตร. (2552). **ไทยศึกษาเพื่อการท่องเที่ยว**. ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2538). **วัฒนธรรมทางภาษา**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาวิจิตรพงศ์ ชูจิตต์. (2561). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพ็ญใจ พร้อมมูล, มณฑิรา รอดเจริญ และมยุรี เผือกคง. (2529). ประเพณีการชักพระของภาคใต้และประเพณีการชักพระของจังหวัดสุราษฎร์ธานี. **วารสารศรีวิชัย**, 5(5), 161-165.
- รัชนิกร เศรษฐ. (2532). **โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิจิตรา ขอนยาง. (2532). การศึกษาประเพณีจากวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน. **ปริญญาโทมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.

- สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. (2536). **ประเพณีและวัฒนธรรมไทย**.
กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สัญญา วัชรพันธ์. (2535). วัฒนธรรมที่ปรากฏในพระเพณีสลากพระเดือน 11 ของชาว
นครศรีธรรมราช. **ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุธิวศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2529). “เรือพระ”. **สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 (เล่มที่ 8)**.
สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุพัตรา สุภาพ. (2541). **สังคมและวัฒนธรรมไทย คำนิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี**.
กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.